

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री सारदा प्रसाद घिमिरे
माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ
फैसला

०७०-सी-०५६०

मुद्दा: अंश दर्ता।

विहारी साह तेलीकी पत्नी जिल्ला पर्सा गाउँ विकास समिति लखनपुर वडा नं.२
बस्ने हंसरजियादेवी तेलिन-----१

पुनरावेदक
वादी

विरुद्ध

स्व.शालिक साहकी पत्नी जिल्ला पर्सा गाउँ विकास समिति लखनपुर घर भई
हाल ऐ. गाउँ विकास समिति नगरदाहा वडा नं.२ बस्ने शिवदुलारी तेलिन--१
स्व.शालिक साह तेलीको छोरा ऐ.ऐ. बस्ने विहारी साह तेली -----१

प्रत्यर्थी
प्रतिवादी

शुरु तहमा फैसला गर्ने:- माननीय जिल्ला न्यायाधीश श्री लेखनाथ घिमिरे
पर्सा जिल्ला अदालत।

फैसला मिति : २०६८।१०।१७

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने :-

माननीय का.मु. मुख्य न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल

माननीय न्यायाधीश श्री सरोजप्रसाद गौतम

पुनरावेदन अदालत हेटौँडा

फैसला मिति: २०७०।५।३

पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको मिति २०७०।५।३ को फैसला उपर यस अदालतमा
न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९(१) बमोजिम दायर हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको
संक्षिप्त तथ्य र निर्णय यसप्रकार छ:-

१. ससुरा स्व.शालिक साहकी पत्नी विपक्षी शिवदुलारीदेवी तेलिन भई निजहरूको दाम्पत्य
जीवनबाट एकमात्र छोरा विपक्षी विहारी साह तेलीको जायजन्म भएको छ। प्रतिवादी
विहारी साहको पत्नी म फिरादी हुँ। विपक्षी पति विहारी साह तथा म फिरादीको

दाम्पत्य जीवनबाट छोरीहरू क्रमशः गिताकुमारी तथा अनिताकुमारीको जायजन्म भएको छ। निजहरूको विवाह भइसकेको छ। हामी सम्पूर्ण परिवार एकसाथ सगोलमा बसी आउँदा विपक्षीहरूले मतर्फ कुनै छोरा सन्तानको जायजन्म नभएको भन्दै २०५५ साल वैशाखदेखि नै मलाई हेला गर्नेगरेको र मलाई खानलाउनमा समेत दुःख तकलीफ दिनेगरेको तथा घरबाट समेत निकाला गरेकोले मिति २०६२।१।४ गते गाउँघरका पंचभलादमीलाई बसाई इज्जत आमदअनुसार खानलाउन दिनुपर्यो होइन की मेरो अंशहक छुट्याई दिनुपर्यो भनी विपक्षीहरूलाई भन्दा विपक्षीहरूले सो कुरा नमानी मेरो अंशहक छुट्याई दिनबाट इन्कार गरेकोले हाम्रो बीचमा मानो छुटेको कुनै लिखत प्रमाण नभएकोले फिराद परेको अघिल्लो दिनलाई मानो छुटेको मिति कायम गरी सो मितिसम्मको सम्पूर्ण चलअचल सम्पत्तिको तायदाती फाँटवारी विपक्षीहरूसँग माग गरी सो सम्पूर्ण चलअचल सम्पत्तिको २ खण्डको १ खण्डमध्ये २ खण्डको १ खण्ड मेरो अंश छुट्याई मेरो नाउँमा दर्ता गरी लागेको कोर्टफी तथा अन्य दस्तुर समेत विपक्षीहरूबाट दिलाई भराई पाउँ भन्ने समेत ब्यहोराको फिरादपत्र।

२. वादी दावी बमोजिम अंशहक हुनुपर्ने होइन छैन। वादी दावी झुठ्ठा हो। प्रतिवादीले आफ्नो अंशहक नै माग गरेको छैन। विपक्षीले आफ्नो फिरादपत्रमा उल्लेख गर्नुभएको पुस्तेवारी नै गलत छ। हाम्रो पुस्तेवारी यसप्रकार छ। म प्रतिवादीको बाजे नकछेद साह तेली भई उहाँको दाम्पत्य जीवनबाट एकमात्र छोरा म प्रतिवादीको पिता शालिक साह हुन्। पिता शालिक साह तेली र आमा शिवदुलारीदेवी तेलिनको दाम्पत्य जीवनबाट एकमात्र छोरा म प्रतिवादी विहारी साह तेलीको जायजन्म भएको छ। म प्रतिवादीको दुई पत्नीमा जेठी पत्नी विपक्षी हंसरजियादेवी भई हामीहरूको दाम्पत्य जीवनबाट २ छोरीहरू क्रमशः गितादेवी र अनितादेवीको जायजन्म भएको छ। निजहरूको विवाह समेत भईसकेको छ। म प्रतिवादीको कान्छी पत्नी कान्तीदेवी भई हामीहरूको दाम्पत्य जीवनबाट एक मात्र छोरा ओमशंकर साह तेली र तीन छोरीहरू क्रमशः भागमतीदेवी, सनैचनाकुमारी र सुनिताकुमारीको जायजन्म भएको छ। छोरीहरूमध्ये भागमती र सनैचनाकुमारीको विवाह भईसकेको र सुनिताकुमारीको विवाह गर्न बाँकी छ। बाजे नकछेद साह तेली र पिता शालिक साह तेली आ-आफ्नो कालगतिले अधिपछि गरी प्रलोक भई सक्नुभएको छ। सम्पूर्ण सम्पत्तिको २ खण्डको १ खण्डमध्ये २ खण्डको १ खण्ड अंशहक विपक्षीले पाउनुपर्ने अवस्था नै छैन। सम्पूर्ण सम्पत्तिको २ खण्डको १ खण्ड गरी १ खण्डलाई ६ खण्ड गरी सो ६ खण्डको १ खण्ड अंश विपक्षीले प्राप्त गर्नसक्ने सम्मको अवस्था रहेकोमा विपक्षीले

छलकपटपूर्ण तरिकाले दायर गरेको प्रस्तुत फिराद खारेजभागी छ भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादी विहारी साह तेलीको प्रतिउत्तरपत्र।

३. विपक्षीको पति विहारी साह तेलीले म प्रतिवादीको अंशहक नदिएको हुँदा यसै सम्मानित अदालतमा निजउपर दे.नं.९७० को अंशदर्ता मुद्दा दायर गरेकी छु। सो मुद्दा समेतबाट विपक्षीलाई म प्रतिवादीले अंशहक दिनुपर्ने होइन। विपक्षीले आफ्नो फिरादपत्रमा उल्लेख गर्नुभएको पुस्तेवारी नै गलत छ। मेरो पुस्तेवारी यसप्रकार छ। म प्रतिवादीको ससुरा नकछेद साह तेली भई उहाँको दाम्पत्य जीवनबाट एकमात्र छोरा म प्रतिवादीको पति शालिक साह हुन्। म प्रतिवादी र पति शालिक साहको दाम्पत्य जीवनबाट एकमात्र छोरा प्रतिवादी विहारी साह तेलीको जायजन्म भएको छ। छोरा विहारी साहको दुई पत्नीमा जेठी पत्नी विपक्षी हंसरजियादेवी तेलिन हुन्। विपक्षी हंसरजियादेवीको कोखबाट २ छोरीहरू क्रमशः गितादेवी र अनितादेवीको जायजन्म भएको छ र निजहरूको विवाह समेत भईसकेको छ। छोरा विहारी साहको कान्छी पत्नी कान्तीदेवी भई उनीहरूको दाम्पत्य जीवनबाट एकमात्र छोरा ओमशंकर साह तेली र तीन छोरीहरू क्रमशः भागमतीदेवी, सनैचनाकुमारी र सुनिताकुमारीको जायजन्म भएको छ। छोरीहरूमध्ये भागमती र सनैचनाकुमारीको विवाह भईसकेको र सुनिताकुमारीको विवाह गर्न बाँकी छ। म प्रतिवादीको ससुरा नकछेद साह तेली र पति शालिक साह तेली आ-आफ्नो कालगतिले अधिपछि गरी प्रलोक भई सक्नुभएको छ। सम्पूर्ण सम्पत्तिको २ खण्डको १ खण्ड गरी सो १ खण्डलाई ६ खण्ड गरी सो ६ खण्डको १ खण्ड अंश विपक्षीले प्राप्त गर्नसक्ने सम्मको अवस्था रहेकोमा विपक्षीले छलकपटपूर्ण तरिकाबाट दायर गरेको प्रस्तुत फिराद खारेजभागी छ भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादी शिवदुलारी तेलिनको प्रतिउत्तरपत्र।
४. प्रस्तुत मुद्दामा वादीले मिति २०६२।११।१८ गतेको तारेख तोकी पाएकोमा सो तारेखमा हाजिर नभै म्यादै गुजारी थाम्ने थमाउने म्याद समेत व्यतित भईसकेकोले प्रस्तुत मुद्दा मिति २०६३।१।११ मा तामेलीमा रही शुरु पर्सा जिल्ला अदालतको मिति २०६५।११।२५ को आदेशानुसार तामेलीबाट जागी पुनः दायर भएको।
५. सासु बहारीको नाता पर्छ, सगोलका अंशियार हुन्, स्व.शालिक साह र शिवदुलारीको दाम्पत्य जीवनबाट एक छोरा विहारी साहको जन्म भएकोमा निजको २ जना श्रीमतीमा जेठी हंसरजिया र कान्छी कान्तीदेवी हुन्। हंसरजियाबाट २ जना छोरीको जन्म भै विवाह भैसकेको छ भने कान्तीदेवीबाट तीनजना छोरी र एकजना छोराको जायजन्म भएकोमा २ जना छोरीको विवाह भैसकेको छ भने एक जना छोरा र एकजना छोरीको

विवाह हुन बाँकी छ भन्ने ब्यहोराको प्रतिवादी वारेस ओमशंकर साहले शुरू पर्सा जिल्ला अदालतमा अ.वं.८० नं. बमोजिम नातामा गरेको बयान।

६. श्रीमान र श्रीमतीको नाता पर्छ, सगोलका अंशियार हो, स्व.शालिक साह र निजको पत्नी शिवदुलारी तेलिन भै निजको दाम्पत्य जीवनबाट एकमात्र छोरा म विहारी साहको जन्म भै मेरो २ जना श्रीमतीमा जेठी वादी हंसरजिया र कान्छी श्रीमती कान्तीदेवी भई हंसरजियाबाट २ जना छोरीको जायजन्म भै निजहरूको विवाह भैसकेको छ भने कान्तीदेवीको तर्फबाट १ जना छोरा र तीनजना छोरीको जायजन्म भै २ जना छोरीको विवाह भैसकेको छ भने एक छोरा र एक छोरीको विवाह हुन बाँकी छ, पिता शालिक साह परलोक भैसक्नु भएको छ भन्ने ब्यहोराको प्रतिवादी विहारी साहले शुरू पर्सा जिल्ला अदालतमा अ.वं. ८० नं. बमोजिम नातामा गरेको बयान।
७. प्रतिवादी शिवदुलारी मेरो सासु र प्रतिवादी विहारी साह मेरो श्रीमान हुन्, हामी अंशियार हौं, हाम्रो बीचमा अंशबण्डा भएको छैन, स्व.ससुरा शालिक साह तथा निजको पत्नी शिवदुलारीको दाम्पत्य जीवनबाट एकमात्र छोरा विपक्षी पति विहारी साह तेली हो, निजको श्रीमती म वादी हंसरजियादेवी हुँ, कान्तीदेवीको वारेमा थाहा छैन, २०५५ सालदेखि नै मलाई प्रतिवादीहरूले खानलाउन नै नदिई घरबाट निकाला गरेकोले मलाई केहि पनि थाहा जानकारी छैन, सर्जमीन बुझी पाउँ भन्ने ब्यहोराको वादी हंसरजियादेवी तेलिनले शुरू पर्सा जिल्ला अदालतमा नातातर्फ गरेको बयान।
८. एकासगोलका अंशियार हुन्, ३ खण्डको १ खण्ड अंश पाउनुपर्ने हो भन्ने समेत ब्यहोराको वादीका साक्षी लालबाबु साहले शुरू पर्सा जिल्ला अदालतमा गरेको बकपत्र।
९. विहारी साहको २ जना श्रीमती हुन्, जेठी हंसरजिया र कान्छीको नाम कान्तीदेवी हो, वादी दावीअनुसार अंश पाउनुपर्ने होइन, ५ खण्डको १ खण्ड अंश लाग्नुपर्ने हो भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादी विहारी साह तेलीका साक्षी शिवप्रसाद पंडितले शुरू पर्सा जिल्ला अदालतमा गरेको बकपत्र।
१०. म र वादी अंशियार हुँ, नियम कानून बमोजिम पाउनुपर्ने जति पाउनुपर्ने हो भन्ने समेत ब्यहोराको अ.वं.१३९ नं. बमोजिम बुझिएकी सुनिताकुमारीले शुरू पर्सा जिल्ला अदालतमा गरेको बयान।
११. वादीले प्रतिवादीमध्येका विहारीसँग मात्र अंश पाउनुपर्ने हो र हामीले पनि विहारीसँग अंश पाउनुपर्ने हो, ५ खण्डको १ खण्ड मैले पनि विहारीसँग अंश पाउनुपर्ने हो, अंशबण्डा भएको छैन भन्ने समेत ब्यहोराको अ.वं.१३९ नं. बमोजिम बुझिएकी

कान्तीदेवीको वारेस भै आफ्नो हकमा समेत ओमशंकरप्रसाद साहले शुरू पर्सा जिल्ला अदालतमा गरेको बयान।

१२. शुरू पर्सा जिल्ला अदालतको आदेशानुसार वादी प्रतिवादीहरूले पेश गरेको तायदाती फाँटवारी मिसिल सँलग्न रहेको।
१३. प्रतिवादीमध्येका विहारी साह तेलीले पेश गरेको तायदाती फाँटवारीमा उल्लेखित तथा निजले बकसपत्रबाट पाएको समेतको सम्पूर्ण सम्पत्ति ५ भाग लगाई सोको १ भाग अंश वादीले पाई निजको नाउँमा दर्ता समेत हुने ठहर्छ। अन्यथा लिएको वादी दावी सो हदसम्म पुग्न सक्दैन भन्ने शुरू पर्सा जिल्ला अदालतको फैसला।
१४. प्रतिवादीमध्येका शिवदुलारी सगोलको सासुआमा भई निजसंग मेरो अंशबण्डा भएको छैन। प्रत्यर्थीहरूले एकआपसमा मिलोमतो गरी दे.नं.९७० को अंशदर्ता मुद्दा दिई दिलाई फैसला गराई असल तथा बढि मोल जाने घडेरी जग्गाहरू छानीछानी आफूले लिई कमसल तथा सरेहका धानखेती जग्गा छाडी बण्डा छुट्याई प्रतिवादी शिवदुलारीले आफ्नो नाउँमा दाखिल खारेज दर्ता गराई असल र घडेरी जग्गाबाट मेरो अंशहक मार्नको लागि जालसाजी तवरबाट उक्त जग्गाहरू हक हस्तान्तरण समेत गरीसकेकीमा सम्पूर्ण कुरा दर्शाई अन्य मुद्दाहरू दिएकोमा सो सम्पूर्ण मुद्दा समेतउपर कुनै विचार नगरी गर्नुभएको फैसला वदरभागी छ भन्ने समेत ब्यहोराको वादीको पुनरावेदनपत्र।
१५. जिल्ला पर्सा गा.वि.स.लखनपुर वडा नं.२ कि.नं.९ र ऐ. कि.नं.५० को जग्गाको श्रेस्ता मेरो नाउँमा भए तापनि दे.नं.९७० को अंश मुद्दामा भएको फैसलाअनुसार मिति २०६७।५।२४ मा छुट्याईएको बण्डाअनुसार आमा शिवदुलारीदेवीको अंशभागमा परेको जग्गा हो भनी फाँटवारीमा उल्लेख गरेकोमा अर्काको अंशमा परेको जग्गा समेत र कि.नं.२६६ को जग्गा बकसपत्रबाट प्राप्त गरेकोमा सो जग्गा समेत बण्डा लाग्नेगरी भएको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा वदर गरी पाउँ भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादी विहारी साह तेलीको पुनरावेदनपत्र।
१६. हामी बीच चलेको दे.नं.९७० को अंश मुद्दाको फैसलाअनुसार मिति २०६७।५।२४ मा बण्डा छुट्याई बण्डा मुचुल्का अनुसार कि.नं.९ र ५० को जग्गा म शिवदुलारीदेवीको अंशभागमा परेको जग्गा समेतबाट विपक्षीले अंश पाउनेगरी भएको फैसला सो हदसम्म उल्टि गरी पाउँ भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादी शिवदुलारी तेलिन र ओमशंकरप्रसाद साहको संयुक्त पुनरावेदनपत्र।
१७. यसमा मिति २०६७।५।२४ को बण्डामुचुल्का अनुसार जिल्ला पर्सा गा.वि.स. लखनपुर वडा नं.२ कि.नं.९ र ऐ. कि.नं.५० को जग्गा शिवदुलारीको भागमा परेको जग्गा समेत प्रस्तुत मुद्दामा बण्डा लाग्नेगरी शुरू अदालतबाट भएको फैसला विचारणीय

देखिएको र दुवै पक्षको पुनरावेदन परेको सन्दर्भमा शुरु फैसला फरक पर्नसक्ने देखिँदा मुलुकी ऐन, अ.व.२०२ नं. तथा पुनरावेदन अदालत नियमावली, २०४८ को नियम ४७ को प्रयोजनार्थ पुनरावेदन गर्ने पक्षहरूलाई एकअर्काको पुनरावेदन सुनाई पुनरावेदन नगर्ने पक्षका नाउँमा छलफलको लागि म्याद जारी गरी म्यादभित्र उपस्थित भए वा अवधि ब्यतित भएपछि लगाउका मुद्दा साथै राखी नियमानुसार गरी पेश गर्नु भन्ने पुनरावेदन अदालतको हेटौडाको आदेश।

१८. प्रतिवादी शिवदुलारीतर्फको वादी दावी खारेज हुने र पुनरावेदक हंसरजियादेवी र प्रतिवादी विहारी साह तेलीका हकमा सम्पत्तिबाट ५ भागको १ भाग अंश पाउने ठहर गरी भएको फैसला सो हदसम्म मिलेको देखिए तापनि पुनरावेदक प्रतिवादी शिवदुलारी तेलिन र पुनरावेदक प्रतिवादी विहारी साह तेलीको बीचमा चलेको सा.दे.नं.९७० को अंश मुद्दाबाट पुनरावेदक शिवदुलारी तेलिनले २ भागको १ भाग अंश पाउने ठहरी मिति २०६३।६।३० मा फैसला भै मिति २०६७।५।२४ मा बण्डा छुट्याउँदा लखनपुर वडा नं.२ कि.नं.९ को ज.वि.०-०-१५ र कि.नं.५० को ज.वि.०-१-४ जग्गा पुनरावेदक शिवदुलारी तेलिनको अंशभागमा परेको देखिएकोमा उक्त जग्गा समेतबाट पुनरावेदक हंसरजियादेवी तेलिनले अंश पाउने ठहराएको हकमा पर्सा जिल्ला अदालतको मिति २०६८।१०।१७ को फैसला मिलेको नदेखिँदा केहि उल्टि हुन्छ। पुनरावेदक प्रतिवादी विहारी साह तेलीले कि.नं.२६६ को क्षेत्रफल ०-०-१० जग्गा हालैको बकसपत्रबाट प्राप्त गरेको हुँदा बण्डा हुनु नपर्ने भनी दावी गरे पनि यी पुनरावेदक फिरादी हंसरजियादेवी निजको श्रीमती हुँदा लोग्नेको नाउँको उक्त जग्गा निजको पैतृक सम्पत्ति सरहको हुँदा सो कि.नं.२६६ बाट समेत वादीको अंश लाग्ने देखिदा पुनरावेदक प्रतिवादी विहारी साह तेलीले पेश गरेको तायदाती फाँटवारीमा देखाएको सम्पत्तिमध्ये पुनरावेदक शिवदुलारी तेलिनको अंशभागमा परेको कि.नं.९ र ५० को जग्गा बाहेक गरी निज विहारी साह तेलीले बकसपत्र पाएको समेतको सम्पूर्ण सम्पत्तिबाट पुनरावेदक वादी हंसरजियादेवी तेलिनले ५ भागको १ भाग अंश पाई निजका नाउँमा दर्ता समेत हुने ठहर्छ भन्ने समेतको पुनरावेदन अदालत हेटौडाको फैसला।

१९. प्रतिवादी मध्येका शिवदुलारी सगोलको सासु आमा भई निजसँग मेरो अंशवण्डा भएको छैन। हामीहरू विच चलेको विपक्षी विहारी साह तथा शिवदुलारी तेलिन विच चलेको देवानी नम्बर ९७० को अंश दर्ता मुद्दाको फैसला गराई असल तथा वढी मोल जाने राम्रा घडेरी जग्गाहरू छानीछानी आफुले मिति २०६७।५।२४ मा भएको वण्डा मुचुल्का वमोजिम लिएकोमा विवाद छैन। यसरी शिवदुलारीका नाउमा असल जग्गा

मध्येको लखनपुर वडा न. २ कि.न ५० को जग्गा विपक्षी विहारी साहले सौतेनी छोरा ओमशंकर साहको नाउमा दर्ता गराई ववितादेवी साहलाई हालैको वकसपत्र दर्तावदर दर्ता मुद्दा समेत साथमा रहेकोमा त्यसको वास्तविक तथ्य अवलोकन नै नगरी हचुवाको आधारमा त्रुटीपूर्ण फैसला भएको छ। अतः म पुनरावेदकले पहिले नै दर्ता गराएको अंश दर्ता मुद्दाको मानो छुट्टिएको मितिवाट तायदाती झिकाई सो वमोजिम २ खण्डको १ खण्ड आधी सम्पत्ति अंशवापत वण्डा गरि दिनुपर्नेमा सो को प्रमाण मुल्यांकन नगरी हचुवाको भरमा भएको पुनरावेदन अदालतको फैसला बदर गरि फिराददावी वमोजिम अंश हक छुट्टाईपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदक वादी हंसरजियादेवी तेलीनको यस अदालतमा परेको पुनरावेदनपत्र।

२०. यसमा विहारी साहकी पत्नी हंसरजियाले सासु शिवदुलारी तेलीन र पति विहारी साह उपर मिति २०६२।२।२९ मा दे.न. ६९६ को अंश मुद्दा दायर गरि सकेपछि शिवदुलारी तेलीनले छोरा विहारी साह उपर मिति २०६२।५।६ मा दायर गरेको दे.न. ९७० को अंश मुद्दाको आधारमा शिवदुलारी देवीले पाएको अंश भागवाट प्रस्तुत मुद्दाको वादी हंसरजियाले दायर गरेकी अंश मुद्दामा शिवदुलारीले दे.न. ९७० वाट अंश पाएको भनिएको भागलाई संगोलको नमानी हंसरजियाले आफ्नो लोग्नेवाट मात्र अंश पाउने ठहराएको पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको मिति २०७०।५।३ को फैसला फरक पर्न सक्ने देखिँदा मुलुकीय ऐन, अदालती बन्दोवस्तको २०२ न. वमोजिम प्रत्यर्थी झिकाई आएपछि वा अवधि नाघेपछि नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने मिति २०७२।५।४ मा भएको यस अदालतको आदेश।
२१. नियमवमोजिम साप्ताहिक तथा दैनिक पेशी सुचीमा चढी यस ईजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक वादी हंसरजियादेवी तेलीनको तर्फवाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री प्रसन्न कृष्ण दासले प्रतिवादीहरु आपसमा मिलि असल र घडेरी जग्गा अन्य अंशियारहरुको अंश भागमा पर्ने गरि अंशवण्डा गरेका छन । वादी दावीको कि.न. ९ र ५० को जग्गामा समेत यी वादीको अंश हक लाग्ने जग्गाहरु भएकोले उक्त जग्गावाट समेत वादीले अंश पाउनु पर्दछ। अन्य मुद्दाहरु समेत दिएकोमा उक्त मुद्दाहरुको उचित मुल्यांकन नगरी पुनरावेदन अदालतवाट भएको फैसला त्रुटीपूर्ण हुँदा बदर गरी न्याय ईन्साफ गरि पाउँ भनी वहस प्रस्तुत गर्नु भयो। प्रतिवादीहरुका तर्फवाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री कृष्ण प्रसाद पाण्डेले पुनरावेदक वादीले आफ्नो पतिको भागवाट अंश पाउने हो । दावीको कि.न. ९ र ५० को जग्गामा यी वादीको अंश हक लाग्ने होईन । पुनरावेदन अदालतवाट भएको फैसला

वमोजिम वादीले अंश पाउने नै हुँदा उक्त फैसला सदर हुनुपर्छ भनि गर्नु भएको वहस समेत सुनियो ।

२२. उल्लेखित कानून व्यवसायीहरूको वहस जिकिर र पुनरावेदन सहितको मिसिल कागजातहरू अध्ययन गरि हेर्दा विपक्षीहरूले खानलाउन नदिएकाले मेरो अंशहक छुट्याई दिनुपर्छ भनी विपक्षीहरूलाई भन्दा सो कुरा नमानी मेरो अंशहक छुट्याई दिनबाट इन्कार गरेकोले हाम्रो बीचमा मानो छुटेको कुनै लिखत प्रमाण नभएकोले फिराद परेको अघिल्लो दिनलाई मानो छुटेको मिति कायम गरी सो मितिसम्मको सम्पूर्ण चलअचल सम्पत्तिको तायदाती फाँटवारी विपक्षीहरूसँग माग गरी सो सम्पूर्ण चलअचल सम्पत्तिको २ खण्डको १ खण्डमध्ये २ खण्डको १ खण्ड मेरो अंश छुट्याई मेरो नाउँमा दर्ता गरी लागेको कोर्टफी तथा अन्य दस्तुर समेत विपक्षीहरूबाट दिलाई भराई पाउँ भन्ने समेत ब्यहोराको वादी दावी, सम्पूर्ण सम्पत्तिको २ खण्डको १ खण्डमध्ये २ खण्डको १ खण्ड अंशहक विपक्षीले पाउनुपर्ने अवस्था नै छैन। सम्पूर्ण सम्पत्तिको २ खण्डको १ खण्ड गरी १ खण्डलाई ६ खण्ड गरी सो ६ खण्डको १ खण्ड अंश विपक्षीले प्राप्त गर्नसक्ने सम्मको अवस्था रहेकोमा विपक्षीले छलकपटपूर्ण तरिकाले दायर गरेको प्रस्तुत फिराद खारेजभागी छ भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादी विहारी साह तेलीको समेतको प्रतिउत्तरपत्र जिकिर भएकोमा तायदाती फाँटवारीमा उल्लेखित तथा निजले बकसपत्रबाट पाएको समेतको सम्पूर्ण सम्पत्ति ५ भाग लगाई सोको १ भाग अंश वादीले पाई निजको नाउँमा दर्ता समेत हुने ठहर्छ भनि शुरू जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला केही उल्टी भई दावीको कि.नं.९ र ५० को जग्गा बाहेक गरी निज विहारी साह तेलीले बकसपत्र पाएको समेतको सम्पूर्ण सम्पत्तिबाट पुनरावेदक वादी हंसरजियादेवी तेलिनले ५ भागको १ भाग अंश पाई निजका नाउँमा दर्ता समेत हुने ठहर्छ भन्ने समेत ब्यहोराको पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको फैसला उपर वादी हंसरजियादेवी तेलीनले चित्त नबुझाई सो फैसला उपर पुनरावेदन दर्ता हुन आएको देखियो ।

२३. यसमा पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जको फैसला मिलेको छ छैन ? पुनरावेदक वादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्छ सक्दैन ? सो सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो ।

२४. निर्णयतर्फ विचार गर्दा पुनरावेदक हंसरजियादेवी तेलीनले सासु शिवदुलारी तेलीन र पति विहारी साह उपर मिति २०६२।२।२९ मा दे.नं. ६९६ को अंश मुद्दा दायर गरेको देखियो । सो अंश मुद्दा निज वादी हंसरजियाले मिति २०६२।११।१८ को तारेख गुजारी थाम्ने थमाउने अवधि समेत नभएकोले बाँकी कारवाही गरी पाउँ भनी भन्न आएका वखत जगाई कारवाही गर्ने गरी तामेलीमा राखी दिने गरी शुरू पर्सा जिल्ला

अदालतबाट मिति २०६३।१।११ मा आदेश भएको रहेछ। वादी हंसजियाले प्रस्तुत मुद्दा तामेलीबाट जगाई पाउँ भनी निवेदन दिई पर्सा जिल्ला अदालतको मिति २०६५।११।२५ को आदेशानुसार जागी कारवाही शुरू भएको पाइन्छ।

२५. प्रतिवादी मध्ये सासु शिवदुलारी र निजका छोरा विहारी साह तेलीको बीचमा दे.नं. ९७० को अंश मुद्दा परी सासु शिव दुलारीले २ भागको १ भाग अंश पाउने ठहरी मिति २०६३।६।३० मा फैसला भै मिति ०६७।५।२४ मा बण्डा मुचुल्का समेत भई अंश छुट्याई अलग बसेको भन्ने सो दे.न. ९७० को प्रमाणको मिसिलबाट देखिन आएको छ।
२६. प्रतिवादी शिव दुलारीले अंश मुद्दा गरी अंश छुट्याई अलग रहेको हुँदा निज प्रतिवादीबाट प्रस्तुत मुद्दामा तायदाती फाँटवारी माग्न परेन वादीका पति विहारी साह तेलीबाट फाँटवारी माग्ने गरी पर्सा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६८।६।५ मा आदेश भएको देखिन्छ।
२७. प्रस्तुत अंश मुद्दा वादी हंसरजिया देवीले मिति ०६२।२।२९ मा दर्ता गरेपछि सासु शिव दुलारीले छोरा विहारी साह उपर मिति २०६२।५।६ मा अंश मुद्दा दर्ता गराएको तथ्य रहेको छ। उक्त तथ्यहरुबाट यी वादी हंसरजिया देवीले मिति २०६२।२।२९ मा प्रस्तुत अंश मुद्दा दर्ता गराएतापनि निज वादीले मिति २०६२।११।१८ मा तारेख गुजारी प्रस्तुत मुद्दा तामेलीमा रहि मिति ०६५।११।२५ मा मात्र जागी कारवाही भएको रहेछ। वादी हंसरजिया देवीले ०६२।२।२९ मा अंश मुद्दा दिएतापनि निज वादी स्वयंले आफुले दिएको मुद्दामा चासो नदिई उदासिन भई लामो समय सम्म वसी रहेको देखिँदा यो अंश मुद्दामा तायदाती फाँटवारी मिति २०६८।६।५ र मिति २०६८।८।२५ मा मात्र माग गर्ने आदेश भएको देखिन्छ। अंश मुद्दा दायर गरी सकेपछि तायदाती फाँटवारी माग नगर्दै वादीले तारेख गुजारी बसेको अवस्था छ। तायदाती फाँटवारी नै माग नभएको हुँदा केवल अंश मुद्दा दायर गरेको आधारले मुल अंशियार आमा र छोराको बीचमा अंश बण्डा नभई सगोलमा रहेको भनी मान्न सकिँदैन।
२८. आफ्नो अंश हकतर्फ जागरुक रहि अदालतमा दायर गरेको मुद्दामा चासो चिन्ता देखाई आफ्नो हक प्राप्त गर्नतर्फ वादी कै जिम्मेवारी र दाइत्व पनि हो । निज वादीले अंश मुद्दा दायर गरी रहेकोमा सो अंश मुद्दामा अंशीयार संख्या र तायदाती फाँटवारी माग्ने एकिन हुने कार्य नै नभै तामेलीमा रहेको छ। सो अंश मुद्दा दायर हुँदैमा अरु अंशीयारहरुको बीचमा अंश मुद्दा लाग्नै नसक्ने भन्ने पनि हुँदैन। मुल अंशियारहरु सासु

शिवदुलारी र निजका छोरा विहारी साह रहेको भन्ने तथ्यमा विवाद छैन। वादी हंसरजियादेवीले आफ्नो पति विहारी साहबाट अंश पाउने हो।

२९. बुहारी हंसरजिया देवी एकपुस्ता मुनीका व्यक्ति भएको र निजले अघि अंश मुद्दा दायर गरेको भएपनि सो मुद्दा कारवाहीयुक्त अवस्थामा नरही लामो समय सम्म Pending रही रहेको स्थिती छ। यस्तो स्थितीमा मुल अंशियारका बीचमा अंश मुद्दा परी फैसला भई फैसला अनुसार बण्डा मुचुल्का समेत भई फैसला कार्यान्वयनको कार्य समेत सम्पन्न भईसकेको देखिन्छ। अदालतबाट मुल अंशियारको बीचमा उक्त अनुसारको सम्पूर्ण कार्य सम्पन्न भईसकेपछि मात्र प्रस्तुत मुद्दामा तायदाती फाँटवारी माग गर्ने कार्य भएको देखिन्छ।
३०. एकपुस्ता मुनीका व्यक्तिले अंश मुद्दा दायर गर्दैमा मुल अंशियारका बीचमा अंश मुद्दा चलन नसक्ने भन्ने हुँदैन। अंश मुद्दाको कारवाहीयुक्त अवस्था नराखी लामो समयसम्म तामेली राखी मुद्दामा अल्झाई राख्ने कार्यसम्म हुन गएको छ। एक अंशियारले अंश मुद्दा दायर गरी तामेलीमा राखी बसी रहने अवस्थामा पछि दायर भएका मुल अंशियारहरुको बीचको अंश मुद्दामा कानूनी प्रकृया बढाई कानून बमोजिम फैसला एवं फैसला कार्यान्वयन गर्ने जस्ता कार्य गर्न कुनै कानूनले बाधा पुऱ्याएको देखिदैन। अदालतमा उपस्थित रहि आफ्नो हक प्रति जागरुक रहने व्यक्तिहरुको बीचमा परेको अंश जस्तो मुद्दामा छिटो कारवाही किनारा गर्नु अदालतको कर्तव्य पनि हो।
३१. प्रस्तुत अंश मुद्दाको पुस्तेवारी हेर्दा मुल पुरुष स्व. सालिक साहको पत्नी शिवदुलारी साह निजको एक मात्र छोरा विहारी साह भई निजका दुई श्रीमतीहरुमा जेठी हंसरजियादेवी र कान्छी कान्तीदेवी भएकोमा कान्तीदेवी तर्फका छोरा ओमशंकर प्रसाद एवं छोरी सुनिताकुमारी रहेभएकोमा पुस्तावारीमा विवाद भएन।
३२. शिवदुलारी र निजका छोरा विहारी साह मुल अंशियार रहेको देखिन्छ। विहारी साहका दुई पत्नी जेठी वादी हंसरजिया देवी र कान्छी पत्नी कान्तीदेवी रहेको भन्ने देखिन्छ। कान्छी पत्नी कान्तीदेवीबाट एकछोरा ओमशंकर प्रसाद र छोरी सुनीता कुमारीको जायजन्म भएको देखिन्छ। मुल अंशियार आमा शिवदुलारी र छोरा विहारी साह दुई जना रहेको पाईयो। वस्तुतः मुल अंशियार दुई जनाको एकभाग बण्डा भएर वादीका पति विहारी साहले प्राप्त गर्ने एक भागबाट वादीका सौता, सौतेनी छोरा छोरी समेत पाँच भाग मध्ये एक भाग अंश प्राप्त गर्ने देखिन्छ।
३३. वादीका पति विहारीबाट सम्म वादीले अंश हक पाउने हुन आउछ। मुल अंशियारका बीचमा अंशबण्डाको अंशहक छुट्याई अनिमात्र वादीले अंश हक पाउने हो। मुल अंशियारहरुको बीचमा मिति २०६३।६।३० को फैसला अनुसार मिति

२०६७।५।२४ मा बण्डा मुचुल्का भएकोमा सो बण्डा मुचुल्का हेर्दा तायदाती देखाइएको सम्पत्तीबाट क्षेत्रफलको हिसावले अन्यायपूर्ण हुने गरी ज्यादै ठुलो कम बेसी रहेको भन्ने देखिन आउदैन।

३४. प्रस्तुत मुद्दामा आएको तायदाती फाँटवारी मध्ये पर्सा लखनपुर वार्ड नं. २ कि.नं. ९ को क्षे.फ. ०-०-१५ र ऐ. ऐ. को कि.नं. ५० को क्षे.फ. ०-१-४ जग्गा मुल अंशीयारहरुको बीचमा मिति २०६७।५।२४ मा भएको बण्डा मुचुल्कामा शिवदुलारी देवीको अंश भागमा परेको देखिन्छ। वादी हंसरजियादेवीका पति विहारी साहका नाउँमा दर्ता रहेको कि.नं. २६५ समेतको १२ कित्ता जग्गाबाट वादीले अंश पाउने अवस्था रहेकै छ। वादीले आफ्नो अंश हकबाट वन्चित हुने अवस्था रहेको छैन।
३५. प्रतिवादी विहारी साहले प्रस्तुत मुद्दामा मिति २०६८।६।३० मा तायदाती फाँटवारी पेश गर्दा उक्त पर्सा लखनपुर वार्ड नं. २ कि.नं. ९ र ५० को जग्गा मेरो नाउँमा कायम भएतापनि मिति २०६७।५।२४ को बण्डा मुचुल्का बमोजिम आमा शिव दुलारीको भागमा परी रोक्का रहेकोले दा.खा. हुन बाकी रहेको भनी खुलाई दिएको पाइन्छ। उल्लेखित कि.नं. ९ र ५० को जग्गा फुकुवा भैसकेकोले मिति २०६७।५।२४ को बण्डा मुचुल्काले शिवदुलारी तेलीनको अंश मागमा परेकोले निज शिवदुलारीको नाउँमा दा.खा. हुनेगरी मालपोत कार्यालय पर्सा वीरगंजबाट मिति २०६८।१०।१३ मा दा.खा. निर्णय पर्चा समेत भएको देखिन्छ। सो दा.खा. निर्णय पर्चा भएपछि प्रस्तुत मुद्दा पर्सा जिल्ला अदालतबाट मिति ०६८।१०।१७ मा फैसला हुँदा शिवदुलारीको अंश भागमा परेको बण्डा नलाग्ने भनी तायदातीमा उल्लेख भएको उक्त कि.नं. ९ र ५० को जग्गा समेत बण्डा लाग्ने भई फैसला भएको देखिन्छ।
३६. तसर्थ फैसला बमोजिम भएको बण्डा मुचुल्काबाट उक्त कि.नं. ९ र ५० को जग्गा शिवदुलारीको अंशभागमा परेको स्पष्ट छ। सो जग्गाहरु रोक्का रहेका कारणबाट तत्काल दा.खा. हुन नसकेको भन्ने देखिन्छ। तायदाती फाँटवारीमा सो जग्गाहरु अदालतबाट भएको बण्डा मुचुल्का अनुसार आमा शिवदुलारीको अंशभागमा परेको भनी उल्लेख छ। साथै जग्गा फुकुवा भै पर्सा जिल्ला अदालतबाट यो मुद्दामा फैसला हुनुभन्दा अघि नै बण्डा मुचुल्का अनुसार शिवदुलारीको नाउँमा दा.खा. हुने गरी मालपोत कार्यालय पर्साबाट निर्णय समेत भईसकेको पनि देखियो।
३७. वस्तुतः उक्त कि.नं. ९ र ५० को जग्गा प्रतिवादी विहारी साह तेलीको नाउँमा जाने र दर्ता हुने अवस्था नै नरहेको हुँदा र सो जग्गाहरु छुट्टी भिन्न भईसकेको शिवदुलारीको नाउँमा दा.खा. भइसकेकोले उल्लेखित २ कित्ता जग्गाबाट पुनरावेदक वादीले अंश पाउने देखिन आएन।

३८. अतः उपरोक्त विवेचित आधार प्रमाणहरुबाट प्रतिवादी शिवदुलारी अदालतको फैसला र बण्डा मुचुल्काबाट छुट्टी भिन्न भईसकेको देखियो। निज शिवदुलारी र वादी हंसरजिया देवी संगोलको अंशीयार रहेको पाइएन। वादी हंसरजिया देवीले प्रतिवादी पति विहारी साहबाट सम्म अंश पाउने देखिन आयो। उक्त कि.नं. ९ र ५० को जग्गा शिवदुलारी देवीको अंश हकमा परेको देखिँदा सो जग्गा समेतबाट वादी हंसरजिया देवी तेलीनले अंश पाउने ठहर्‍याएको पर्सा जिल्ला अदालतको मिति २०६८।१०।१७ को फैसला सो हदसम्म मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी हुने अरु तायदाती फाँटवारीमा उल्लेखित श्री सम्पत्तिबाट वादीले ५ भागको १ भाग अंश पाउने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट मिति २०७०।५।३ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा यस अदालतबाट मिति २०७२।५।४ मा भएको झगडिया झीकाउने आदेशसंग सहमत हुन सकिएन। पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको मिति २०७०।५।३ को फैसला सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक वादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन।

तपसिल खण्ड

माथि इन्साफ खण्डमा लेखिए बमोजिम पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको फैसला सदर हुने ठहरी फैसला भएकोले पुनरावेदक वादीले पुनरावेदन दर्ता गर्दा राखेको कोर्टफी रु ३५०।— जफत हुने हुदा केही गर्नु परेन-----१
प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु-२

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत/उपसचिव: कोशलेश्वर ज्ञवाली

कम्प्युटर अपरेटर: प्रेम बहादुर थापा

इति संवत् २०७३ साल भाद्र महिना १५ गते रोज ४ शुभम्..... ।